

---

**Lähetäjä:**  
**Lähetetty:** keskiviikko 23. kesäkuuta 2021 11:27  
**Vastaanottaja:** HSL  
**Aihe:** Oikaisuvaatimus  
**Liitteet:** HSL-valituksenalainen päätös.PDF; HSL-valituksenalaisen päätöksen muutoksenhakuohje.PDF; HSL-saavutettavuusseloste mobiilisovelluksesta\_20200623.pdf

**Luokat:**

Hei,

alla kuntalain 134§:n mukainen oikaisuvaatimus. Pyydän kohteliammin saavani sähköpostitse tiedon asian valmistelijasta ja käsittelyaika-arviosta.

Kunnioittavasti

## **Oikaisuvaatimus Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymän hallitukselle**

Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymän (myöh. HSL-kuntayhtymä) hallitus on päättänyt kokouksessaan 15.6.2021 asiakohdassa 66 muun ohella siitä, ettei opiskelija-alennusta myönnetä vuoden 2022 alusta lukien muille alennusehdot täyttävillä asiakkaille kuin niille, jotka asioivat käyttäen HSL:n sovellusta. Pyydän, että päätös muutetaan ensisijaisesti sillä perusteella, että se on alla selostettavalla tavalla ilmeisen lainvastainen ja toissijaisesti sillä perusteella, että se on myös epätarkoituksenmukainen.

Oikeus oikaisuvaatimuksen tekemiseen: Oikaisuvaatimusoikeuteni perustuu kuntalain (410/2015) 134§:ään. Olen kuntalain 3§:ssä tarkoitetulla tavalla Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymän jäsenkunnan jäsen.

### **Perustelut**

On sinänsä totta, että viranomaisilla – kuten Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymällä – on valtaa käyttää itsenäistä harkintaa päätöksiä tehdessään. Tämä harkinta ei kuitenkaan ole täysin vapaata: sitä rajoittaa keskeisesti perustuslain (731/1999) 2.3§:n mukainen hallinnon lainalaisuuden periaate, jonka mukaisesti viranomaisten tulisi noudattaa toiminnassaan tarkasti lakia. HSL-kuntayhtymän mahdollisuutta päättää opiskelija-asiakkaille tarjottavan asiakaspalvelunsa järjestämistavasta rajoittaakin se, ettei päätös saa olla lainvastainen.

Todettakoon, ettei HSL-kuntayhtymän tarjoama opiskelija-alennus perustu lain määräykseen vaan kuntayhtymän omaan päätökseen. Viranomaisena HSL-kuntayhtymän on kuitenkin noudatettava lainsäädäntöä (kuten yhdenvertaisuuslakia ja hallinnon yleislakeja) myös siltä tarjotessaan tällaisia vapaaehtoisia palveluita.

### Kyseessä oleva mobiilisovellus:

Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymän sovelluksen käyttäminen edellyttää sitä, että käyttäjällä on henkilökohtainen matkapuhelin, jonka käyttöjärjestelmänä on jokin HSL-kuntayhtymän määräämistä kolmesta käyttöjärjestelmästä (joko Apple-, Android- tai Huawei) sekä jonka muut tekniset ominaisuudet

muutoinkin täyttävät HSL-kuntayhtymän määräämät vähimmäisvaatimukset. Tämän lisäksi sen käyttäminen edellyttää teknisiä valmiuksia ohjelmiston asentamiseen ja käyttöönottamisen em. laitteella. On luonnollisesti ilmeistä, ettei kaikilla HSL-kuntayhtymän päätoimisesti opiskelevilla asiakkaila ole juuri HSL-kuntayhtymän vaatimusten mukaista mobiililaitetta eikä myöskään teknisiä valmiuksia asettaa mobiililaitteeseensa uutta sovellusta taikka käyttää sellaista.

Lain digitaalisten palveluiden saavutettavuudesta (306/2019, myöh. digipalvelulaki) mukaisesti kaikkien julkishallinnon mobiilisovellusten – mukaan lukien HSL-kuntayhtymän mobiilisovelluksen - tulee 23.6.2021 lukien täyttää tietyt lain 7§:ssä viitatuksi minimivaatimukset, joiden täyttäminen on käytännössä vähimmäisedellytys sillä että eri tavoin vammaiset (esimerkiksi näkövammaiset, aivovammaiset, kehitysvammaiset ja dysfasiasta kärsivät) ja toimimisesteiset henkilöt voisivat käyttää kyseistä palvelua.

HSL-kuntayhtymän on julkaissut 21.6.2021 digipalvelulain 9§:n mukaisen saavutettavuusselosteen kyseisestä sovelluksesta. Siinä todetaan, että mobiilisovellus sisältää yhteensä 39 yksilöityä puutetta suhteessa saavutettavuuden lakisääteiseen minimitasoon (näistä puutteista 13 koskee koko sovelluksen yleistä käytettävyyttä, 7 Koti-valikkoo, 5 Liput-osiota, 13 Reittiopas-osiota ja 1 Asetukset-osiota, joka estää tällä hetkellä vammaisia ja toimimisesteisiä asiakkaita valitsemasta asiointikieltään).

Edellä kuvatun perusteella voidaan todeta, ettei sovellus ole edes Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymän hankkiman asiantuntijaselvityksen perustella miltään osin yhdenvertaisesti vammaisten tai toimimisesteisten henkilöiden käytettävissä.

Taustaksi todettakoon, että HSL-kuntayhtymä tarjoaa oman määritelmänsä (näkövammaisen haitta-aste vähintään 50%) mukaisille ”sokeille” vapaalippua liikenteeseensä. HSL:n sokean määritelmä ei kuitenkaan kata edes likipitäenkään kaikkia niitä näkövammaisia henkilöitä, joille HSL:n saavutettavuuden vähimmäisvaatimukset runsaasti alittavan sovelluksen käyttäminen on teknisesti ylivoimaisen vaikeaa – eikä se myöskään kata miltään osin niitä muilla tavoin vammaisia tai toimimisesteisiä asiakasryhmiä, joille ei-saavutettavan mobiilipalvelun käyttäminen on ylivoimaista.

#### Päätöksen ongelmallisuus yhdenvertaisuussäätelyn näkökulmasta

Perustuslain 6.2§ sisältää yleisen syrjintäkiellon, jonka mukaisesti ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Suomi on ratifioinut Vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen (SopS 27/2016). Sen mukaisesti vammaisten henkilöiden ihmisoikeuksiksi on määritelty paitsi oikeus syrjimättömyyteen (5 art) myös oikeus esteettömyyteen ja saavutettavuuden (9 art) sekä oikeus henkilökohtaiseen liikkumiseen (22 art). Perustuslain 22§:n mukaisesti julkisella vallalla, jota HSL-kuntayhtymäkin edustaa, on velvollisuus turvata perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Hallintolain (434/2003) 6§:ssä säädetään hallinnon oikeusperiaatteista, joiden tulee ohjata kaikkea hallinnollista päätöksentekoa – myös päätöksentekoa ja sen valmistelua HSL-kuntayhtymässä. Yksi keskeisimmistä hallinnon oikeusperiaatteista on yhdenvertaisuusperiaate: hallinnossa asioivia henkilöitä on aina kohdeltava keskenään yhdenvertaisella tavalla. Tämä pitää sisällään kiellon syrjiä niin vammaisuuden perusteella kuin myös muun henkilöön liittyvän syyn (kuten päätoimisen opiskelun) perusteella.

Tämän lisäksi yhdenvertaisuuslakiin (1325/2014, myöh. YVL), jota sovelletaan kaikessa julkisessa toiminnassa (YVL 2.1§), sisältyy eksplisiittinen syrjintäkielto sekä vammaisuuden, terveydentilan että muun henkilöön liittyvän syyn perusteella (YVL 8§). Kiellettyä on niin välitön syrjintä, jossa jonkin henkilöryhmä asetetaan ilman asianmukaista perustetta toisia heikompaan asemaan (YVL 10§) että myös välillinen syrjintä, jokin näennäisen yhdenvertainen käytäntö asettaa tosiasiasa eri ihmisryhmiä epäasianmukaisella tavalla eriarvoiseen asemaan (YVL 13§). Lisäksi viranomaisilla – myös Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymällä – on velvoite aktiivisesti edistää eri ihmisryhmien välistä yhdenvertaisuutta (YVL 5§).

Päätöstä, jonka mukaan vammaiset opiskelijat asetetaan vammaisuutensa vuoksi eriarvoiseen asemaan muiden opiskelijoiden kanssa eväämällä heiltä oikeuden opiskelija-alennukseen (tarjoamalla opiskelija-alennusta ainoastaan vammaisten ihmisten ulottumattomilla olevassa palvelussa), ja päätöstä, jonka mukaan opiskelijat asetetaan muita HSL-kuntayhtymän alennukseen oikeutettuja asiakasryhmiä heikompaan asemaan siten ettei heille myönnetä alennusoikeutta ellei heillä ole taloudellisia ja teknisiä mahdollisuuksia käyttää asiointiin HSL-kuntayhtymän sovellusta, ei voida pitää kumpaakaan hallinnon

yhdenvertaisuusperiaatteen mukaisena. Molempia päätöksen elementtejä voidaan myös pitää yhdenvertaisuuslaissa kiellettynä joko välillisenä (YVL 13§) tai jopa välittömänä (10§) syrjintänä. Hallinnon yhdenvertaisuusperiaatteen vastaisena voidaan pitää myös sitä, että muut kuin tutkintoon johtavassa koulutuksessa opiskelevat asetetaan ilman hyväksyttävää syytä huomattavasti tutkintoon johtavia opiskelijoita parempaan asemaan siltä osin, että heille tullaan mahdollistamaan kasvokkainen asiointi linjauksesta huolimatta.

Taustaksi todettakoon, että Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymän on aiemmin todettu rikkoneen lainsäädännön asettamia syrjintäkieltoja toistuvasti. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta on 21.3.2018 antamassaan ratkaisussa 178/2016 todennut, että HSL-kuntayhtymä on toiminnassaan syrjinyt näkövammaisia henkilöitä, ja 21.3.2018 antamassaan ratkaisussa 309/2017 todennut, että HSL-kuntayhtymä oli määritellyt opiskelija-alennuslippunsa myöntämiskriteerit tavalla, joka on syrjivä. Tämän lisäksi yhdenvertaisuusvaltuutettu on erikseen 7.4.2020 lähetetyllä lausunnollaan VVTDno-2019-674 todennut, että HSL-kuntayhtymä syrjii myös ruotsinkielisiä henkilöitä näiden äidinkielen perusteella sekä on laiminlyönyt vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuuden edistämismittareita. Pidänkin HSL-kuntayhtymän jäsenkunnan jäsenenä ensiarvoisen tärkeää, että HSL-kuntayhtymä täyttäisi tällä kertaa lainsäädännön vaatimukset myös tältä osin oikea-aikaisesti ja oma-aloittaisesti.

### Hyvän hallinnon vastaisuus

Oikeus hyvään hallintoon on turvattu perusoikeutena perustuslain 21§:ssä. Hyvä hallinto pitää sisällään elimellisen tärkeänä osana palveluiden asianmukaisen saatavuuden viranomaisissa kuten Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymässä. Perustuslain toimeksiannon mukaisesti hyvän hallinnon perusteista säädetään tarkemmin hallintolaissa. Nämä hyvän hallinnon perusteet tulevat sovellettaviksi paitsi hallinnollisessa päätöksenteossa myös tosiasiallisessa hallintotoiminnassa kuten viranomaispalveluita annettaessa.

Hallintolain 7.1§:n mukaisesti HSL-kuntayhtymän tulisi järjestää toimintansa paitsi tuloksellisesti myös siten, että hallinnon asiakkaat saavat asianmukaisesti hallinnon palveluita. On selvää, etteivät hallinnon asiakkaat voi saada asianmukaisesti hallinnon palvelua tilanteessa, jossa palveluita tarjotaan tietyssä asiakasryhmässä (päätoimiset opiskelijat) ainoastaan sille rajatulle osalle väestöstä, jolla sekä on tekniset ja terveydelliset edellytykset käyttää Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymän sovellusta että tämän lisäksi myös omistuksessaan sellainen henkilökohtainen älylaite, jonka käyttöjärjestelmä ja tekniset ominaisuudet vastaavat kaikelta osin niitä vaatimuksia, jotka Helsingin seudun liikenne kuntayhtymä on asettanut sovellukselleen. Näin ollen tehty päätös on hallintolain 7.1§:n vastainen.

Todettakoon, että tämän lisäksi päätös on erittäin poikkeuksellinen: mikään muu Helsingin seudulla opiskelijoille suunnattuja palveluita tarjoava viranomainen ei ole rajoittanut tämän asiakasryhmän palvelemista ainoastaan sovellukseen: esimerkiksi Kansaneläkelaitos, Ylioppilaiden terveydenhuoltosäätiö, Verohallinto ja sekä Helsingin, Espoon, Vantaan että Kauniaisten kaupungit tarjoavat kaikki päätoimisesta asioille opiskelijoilleen mahdollisuuden asioida henkilökohtaisesti toimipisteellä, kirjeitse postin välityksellä taikka saavutettavuusvaatimuksen täyttävässä verkkopalvelussaan.

### **Vaatimus:**

Koska nyt tehty päätös on edellä kuvatuin perustein lainvastainen, tulee päätös oikaista lainmukaiseksi. Tämä tapahtuu poistamalla päätöksestä linjaus, jonka mukaisesti opiskelija-alennuksen saamisedellytykseksi määrättäisiin vuoden 2022 alusta lukien päätoimisen opiskelun ohella myös sovelluksen käyttäminen asiointimuotona.

Kiinnitän kohteliaimmin huomiotanne siihen, että kuntalain 134§:n mukaisesti oikaisuvaatimus kuntayhtymän viranomaisen päätöksestä on käsiteltävä viipymättä.

### **Liitteet:**

-oikaisuvaatimuksen kohteena oleva päätös

-oikaisuvaatimuksen kohteena olevan päätöksen liitteenä ollut muutoksenhakuohje

